

Anförande vid partikongressen
söndagen den 27 september 1981

Med reservation för
eventuella ändringar

Den svenska neutralitetspolitiken har ett grundmurat förtroende hos det svenska folket. Den upplevs som en trygghetsfaktor i en orolig värld. Denna folkliga förankring utgör också den starkaste garantin för att neutralitetspolitiken kommer att fullföljas. Den undanröjer spekulationer i omvärlden om Sveriges politik.

Neutralitetspolitiken måste föras med fasthet och beslutsamhet. Det får inte råda några missförstånd i omvärlden om vår obundenhet av stormaktsblocken, om vår vilja att vara neutrala i händelse av krig. I de avgörande frågorna är detta verkligen viktigt.

Officiella uttalanden från regeringshåll får inte försvåra neutralitetspolitiken. Det borde en del lättmatrosor på den borgerliga regeringskutan besinna.

Vi betraktar det som en självklar suverän rättighet att stå utanför militära pakter. Vi begär inte att andra nationer skall frångå sina allianser. Vi respekterar deras suveräna rätt att själva fritt välja sina säkerhetspolitiska lösningar.

Vi vänder oss däremot med skärpa mot den som negativt talar om "neutralism" i Europa och i samband därmed hävdar att fredsarbete och folkliga opinioner skulle vara ett uttryck för Moskvas politiska vilja eller åtminstone gagna den. Fredsrörelsen är en positiv kraft som kanaliserar många människors växande olust och rädsla inför en till synes okontrollerad kapprustning. Vi kan säga att tack vare den svenska neutralitetspolitiken har inget krig i modern tid utgått från svensk mark och att inget hot utgår från svensk mark. Tänk om alla de som föraktfullt talar om neutralism kunde säga detsamma om sina egna länder.

Om den alliansfria utrikespolitiken skall vara trovärdig, måste omvärlden vara övertygad om vår förmåga att i praktisk handling stå för denna politik. Det gör vi genom att upprätthålla ett efter våra förhållanden starkt totalförsvaret. Vårt parti är inte anhängare av en ensidig svensk nedrustning. Vi har en positiv inställning till det svenska försvaret och anser att det bidragit till att under efterkrigstiden upprätthålla lugn och stabilitet i vår del av världen.

Samtidigt hävdar vi att vårt ekonomiska läge och bristerna i de civila delarna av totalförsvaret, gör det nödvändigt att minska på de rent militära utgifterna men förstärka inom civilförsvaret, ekonomiska försvaret etc.

De svaga borgerliga regeringarna har förstört våra statsfinanser. När man lyckats få till ett budgetunderskott på 75 miljarder eller mer, räcker det inte med fosterländska fraser. Man måste ärligt och uppriktigt säga ifrån att en återhållsamhet på statsutgifternas område också måste drabba försvarsutgifterna. Någon annan linje vore i praktiken förödande för försvarsviljan.

Det är från denna utgångspunkt vi inom partiet måste se på frågan om ett nytt flygplanssystem, det s.k. JAS.

Vi har varit skeptiska till den inriktning som den borgerliga majoriteten givit utredningsarbetet om ett eventuellt nytt flygplan. Vi har förordat ett betydligt öppnare arbete, som också skulle belysa andra alternativ än flygplan. Nu har vi fått framgång med detta förslag.

I det slutliga avgörandet måste flera faktorer vägas in: ekonomiska, militära och industripolitiska. Det är inte möjligt att göra den avvägningen idag. Det är emellertid viktigt att redan idag klargöra att om vi säger nej till en s.k. JAS-lösning, så beror detta på att vi efter en bedömning av fakta funnit en bättre lösning. Det är inte uttryck för en ensidig svensk nedrustning.

Neutralitetspolitiken dömer oss inte till tystnad. Vi har inte tvekat att protestera mot kränkningar av mänskliga rättigheter och små staters självständighet, vare sig det gäller Tjeckoslovakien eller Vitenam, Afghanistan eller El Salvador. Vi har som medlemmar i en internationell rörelse, den Socialistiska Internationalen, engagerat oss allt djupare för en internationell solidaritet.

Den Socialistiska Internationalen har under senare år, under Willy Brandts ledning, fått en allt bredare anslutning och en allt större betydelse.

Det finns många orsaker till detta. De stora ekonomiska systemen, kapitalismen och kommunismen, befinner sig båda i en djupgående kris. De ter sig stelnade, frihetsfientliga. Den demokratiska socialismen ter sig för allt fler som en möjlig väg att förena politisk frihet och social rättvisa.

De främsta bärarna av dessa system, USA och Sovjetunionen, ter sig för många mindre stater som hotfulla maktcentra, som i sista hand kommer att sätta sina egna intressen före små folks rättigheter, människors värdighet. Det finns de som tror att kampen för mänskliga rättigheter kommer att spela en allt mindre roll. Det viktiga är kampen mellan öst och väst. Det är ett kortsynt betraktelsesätt. Jag tror just därför att en av Internationalens stora förpliktelser är att ständigt hålla värnet om de

mänskliga rättigheterna i förgrunden. De socialistiska partierna har genom sin historiska erfarenhet i kampen för demokratin en unik ställning i världen. Vi måste ständigt hålla protesten levande mot sådana övergrepp som t.ex. domen mot Rudolf Batteck i Tjeckoslovakien eller det alltid pågående mördandet och torterandet i Latinamerikas diktaturer.

Den Socialistiska Internationalen har engagerat sig allt djupare i frågor som befrielsekampen i Latin-Amerika och Södra Afrika och i dialogen mellan nord och syd. Men jag tänker idag koncentrera mina kommentarer kring ämnet fred och nedrustning.

Ensidig nedrustning är inte en rimlig väg till trygghet. Det gäller Sverige. Det gäller världen i stort. Nedrustning förutsätter ömsesidighet, balans, ett mått av förtroende.

Vi upplever för närvarande en väldig politisk konfrontation och polarisering av aldrig tidigare skådat slag - längs järnridån, på världshaven, snart kanske också ute i rymden står de båda sidornas mest fruktansvärda vapen riktade mot varandra.

Det blir allt mer uppenbart att, åtminstone i detta tidevarv, verklig säkerhet endast kan uppnås tillsammans med motståndaren, inte i konfrontation med honom. Att bygga upp olika murar - av vapen, av misstro, av hat - mellan sig och de andra, ger ingen äkta säkerhet. En sådan kan bara uppnås genom att i stället

bygga broar - att investera i ökat förtroende mellan staterna, mellan människorna i olika länder.

Avspänning ger ökad säkerhet - och också möjlighet att stärka de mänskliga rättigheterna, att vidga demokratin. I två aktuella områden borde detta särskilt betänkas.

I utrikesdebatten i riksdagen våren 1979 hade jag anledning att påpeka att "kommuniststaterna saknar i själva verket den nödvändiga graden av social och politisk uppslutning för att samhällssystemet i längden skall kunna utvecklas. I vissa länder är läget t.o.m. så pass labilt. att en urladdning med svåröverskådliga konsekvenser inte kan uteslutas. Polisstatens absoluta makt är ingen garanti för lugn och ordning, än mindre för nödvändig ekonomisk tillväxt. Den kan i stället utgöra en säkerhetsrisk, båda nationellt och internationellt."

Jag tänkte självfallet på Polen, även om läget vid den tiden föreföll stabilt. Men efter augusti 1980 blir inte Östeuropa sig likt igen. Vi följer förstås i dessa dagar med spänning uppmärksamhet vad som händer i vårt gannland. Visst skall vi säga klart och tydligt att detta är en fråga som Polens medborgare själva måste och skall lösa, utan inblandning av någon utanförstående. Men vi delar det polska folkets hopp om en framtid i frihet och solidaritet. Och vi känner stark sympati för det polska

folkets kamp för grundläggande fackliga och politiska rättigheter. Faktum är ju att den polska utvecklingen ytterst berör hela säkerhetspolitiken i Europa.

Sovjetunionens problem ligger i att de länder som man hoppades skulle vara buffertar mot den kapitalistiska omvärlden, inte anses tillräckligt stabila eller pålitliga. Egentligen ligger det därför i allas intresse att det sker en demokratisering i Östeuropa - inte minst i Sovjets intresse.

Landet skulle inte behöva ha så mycket ryska trupper i de andra staterna, inte ständigt behöva ifrågasätta broderfolkens lojalitet. Och man borde sätta värde på ett öppnare klimat också i denna del av världen. Avspänningen i Europa skulle gagnas, och vår kontinent skulle bli tryggare.

Även väst har sina diktaturer och förtryckare, sin kamp för mänskliga rättigheter. Centralamerika är mitt andra exempel. I Nicaragua saboteras nu det fredliga återuppbyggnadsarbetet. I Guatemala har mer än 50,000 människor dödats sedan CIA-kuppen 1954. I El Salvador har 400,000 människor drivits på flykt och 25,000 dödats på två år. 25,000 - många av dem våra vänner, som varit här och besökt oss. I tidningarna läser vi om hur dödspatrullernas halshuggningar utförs på Quality Meats slakteri i San Salvador, som en makaber påminnelse om den amerikanska delaktigheten i landets tragedi.

USA tror sig gagna sin egen säkerhet genom att förse blödtörstiga diktaturer med vapen, genom att ge deras soldatesker militär utbildning. Man föreställer sig att det genuina folkliga missnöjet styrs utifrån av Sovjetunionen och Kuba som ett led i konflikten mellan öst och väst. USA borde i stället ge freden och demokratin en chans. Man borde, såsom man föreslagit i det fransk-mexikanska initiativet, öppna möjligheten till förhandlingar som kan leda till en fredlig lösning på inbördeskriget i El Salvador. Det är endast på denna väg man kan uppnå fred och försoning och social rättvisa i denna del av världen. I längden borde detta också vara till gagn för Förenta staternas säkerhetspolitiska intressen. Våldets herravälde förblir bräckligt. Människorna i dessa länder borde ges möjlighet att själva forma sin framtid.

Under de senaste åren har det uppstått en stark fredsrörelse i Europa.

Ibland söker man avfärda den intensiva fredsdebatten i hela Europa med att detta bara är en tummelplats för verklighetsfrämmande idealister och svärmare. Det är alldeles fel. Det speglar i själva verket en djup oro över utvecklingen, nästan en fasa, långt in i de bestämmandes led.

För 36 år sedan fälldes den första atombomben över Hiroshima. Sedan dess har kapprustningen fortsatt med fruktansvärd kraft. De båda supermakterna har idag kärnvapen som motsvarar en miljon Hiroshimabomber. Omkring 50,000 kärnvapen finns i amerikanska och sovjetiska lager. Många av dem är redan inriktade på strategiska mål i motståndarlägret, klara att avfyras med några sekunders varsel. Och varje dag uppges supermakterna spendera över en halv miljard kr på att förbättra och utveckla dessa domedagsvapen.

När den första atombomben fälldes, ansågs detta som någonting oerhört i mänsklighetens historia. Nu har kärnvapnen blivit en del av vardagen. Människor avtrubbas, tänker sig inte längre in i konsekvenserna. Nu har det emellertid kommit en motreaktion. Det har publicerats omfattande undersökningar om vad som faktiskt hände i Hiroshima. Läkare från öst och väst har samlats till symposier för att med klinisk noggrannhet klarlägga vad som faktiskt skulle inträffa vid ett atomvapenanfall mot en modern storstad. Jag skall inte ingående redovisa resultaten, som gått som en isande vind genom nedrustningsdebatten, men låt mig bara nämna att om en enda av de många atombomberna - i samma storlekordning som den över Hiroshima - skulle fällas över New York under vanlig arbetstid, så skulle över 1 miljon människor drabbas, varav 200,000 skulle avlida omedelbart. Ändå skulle detta bara motsvara en femhundredrusendel av hela den sovjetiska kärnvapenstyrkan.

Ett kärnvapen som det över Hiroshima, dödar på fyra olika sätt - genom tryckvågen, genom värmestrålningen, genom radioaktiv strålning och genom radioaktivt nedfall. Det första man märker av explosionen är ljuset - ett förblindande ljussken från eldklotet i explosionens centrum. Ljuset som sådant dödar inte - men värmen som kommer med ljuset slukar upp allt inom flera kilometers radie. Inom några sekunder kommer tryckvågen, och den åtföljs av vindar av orkanstyrka. Telefonstolpar och träd rycks upp, lastbilar vräks över ända, människor blåser bort som höstlöv med enorma hastigheter. Byggnader rasar samman och inom en radie på 15 kilometer har man små chanser att överhuvud taget överleva.

De som överlever drabbas av svåra brännskador, de blir blinda eller får andra allvarliga skador. Många är helt desorienterade i tillvaron. De allra flesta behöver omedelbar medicinsk behandling - de behöver mat, tak över huvudet, kläder, vatten. Allt saknas. Det samhälle de levt i har bokstavligt talat upphört att existera. Transportsystemet har brutit samman. Många vägar är totalförstörda. Och de läkare och sjuksköterskor och andra som skulle kunna hjälpa till, har drabbats lika hårt som resten av befolkningen. I ett fall som man granskat - en explosion över staden Boston - skulle av de 6.560 doktorer som finns där, närmare 5,000 dödas omedelbart. Bara en sjättedel av

alla sjukhusbäddar skulle återstå. Och vad skulle man göra av alla döda? När hundratusentals lik ligger utspridda utan att någon möjlighet finns att ta hand om dem, uppstår nya faror för dem som överlevt, i form av smittorisker.

Detta är de omedelbara effekterna. Sedan kommer det radioaktiva nedfallet. Det kan ta år, till och med decennier, innan effekterna märks. Men de kommer - cancer, genetiska sjukdomar och mycket annat, när dessa livshotande partiklar når marken. I Japan finns det än i denna dag personer som dör av att de utsattes för strålning för 36 år sedan.

Vi har lyckats undgå att kärnvapen använts i konflikter under alla de 36 åren sedan Hiroshima och Nagasaki. Även om det varit nära - kusligt nära i ett par fall - att kärnladdningar avlossats av miss- tag, har felen upptäckts i sista minuten.

Har då denna väldiga satsning på rustningar givit stormakterna en ökad trygghet? Svaret är ganska entydigt nej. Det torde i stället vara så att otryggheten har ökat i takt med kapprustningen. Denna grundtanke har knappast uttryckts bättre än av Lord Mountbatten, tidigare engelsk överbefälhavare, i ett anförande alldeles innan han mördades: "Det finns starka krafter här i världen som fortfarande förlitar sig på det gamla romerska talesättet - om Du vill

fred, rusta för krig. I atomåldern är detta struntprat. Det är en farlig missuppfattning att tro att man kan öka sin egen säkerhet genom att öka den totala osäkerheten."

Solly Zuckerman, den tidigare engelska regeringens vetenskaplige rådgivare, kontaterar i en artikel för ett år sedan att rustningarna redan i slutet av 50-talet nått gränsen för ömsesidigt avskräckande. Supermakterna kunde förinta varandra. Sedan denna tid har dessa makter 50-dubblat sina kärnvapenarsenaler.

Redan i början av 60-talet förklarade de amerikanska presidenternas främsta vetenskapliga experter att en fortsatt utbyggnad av kärnvapenarsenalerna inte skulle öka, utan tvärtom minska säkerheten. Jag har träffat några av dem och kunnat konstatera att detta är riktigt. Likväl fortsatte man att rusta. Detta är icke resultatet av en rationell politik. Det är snarare så som George Kennan förklarade i ett berömt anförande nyligen, att de "har fortsatt att stapla vapen på vapen, raket på raket, nya nivåer av förstörelse ovanpå gamla. Vi har gjort detta anningslöst, nästan utan att vilja det, liksom offer för någon slags hypnotism, som människor i en dröm, såsom lämlar som störtar mot havet."

Det är klart att under sådana förhållanden befinner sig mänskligheten i djup fara.

Det finns en rad omständigheter som pekar på att krigsriskerna kan öka dramatiskt under de kommande decennierna.

En sådan omständighet är den tekniska utvecklingen på vapenområdet. I den kommission där jag arbetar, har vi försökt att se något in i framtiden för att skapa oss en uppfattning om vad all den militärtekniska forskningen kan leda till. Det är mycket skrämmande. Vad som håller på att ske är att man utvecklar vapen som skall kunna användas för att verkligen utkämpa ett kärnvapenkrig, i stället för att utveckla vapen som skall verka avskräckande. Rörlighet och träffsäkerhet ökar, navigationstekniken utvecklas, kommunikationernas sårbarhet kommer att minska, målsöknings-tekniken blir närmast perfekt, och så vidare. En dag kanske en av supermakterna hoppas kunna slå ut motståndarens återslagsförmåga genom att själv anfälla först. Både Förenta staterna och Sovjetunionen kan tänkas utveckla effektiva försvarssystem mot robotar - i så fall faller terrorbalansen. Man satsar stora resurser på att erövra rymden för militära ändamål, på att få fram högenergilasers och sensorer, på att utveckla anti-u-båtsvapen - även om detta ligger långt fram i tiden. Och vi står inför en uppenbar risk att flera länder inom kort kommer att ha skaffat sig egna kärnvapen. Själva den tekniska utvecklingen innebär att hotet om krig ständigt växer.

En annan sådan omständighet är det strategiska tänkandet, där man allt mer börjat resonera i termer om möjligheter att vinna kärnvapekrig, eller i varje fall begränsade kärnvapenkrig. Det målas upp scenarios som innefattar s.k. precis användning av dussintals, hundratals, ja, kanske tusentals kärnvapen, enligt i förväg noggrannt förberedda modeller.

Det är för mig fullkomligt obegripligt hur man tror sig kunna hålla kontroll över krigets utveckling när det väl brutit ut. De talar om the fog of war, d.v.s. "krigsdimma", det kaos som råder när väl kriget brutit ut. Hur kan man i ett sådant läge exakt kontrollera användningen av kärnvapen? - Illusionen härom leder till att man hela tiden sänker den s.k. kärnvapentröskeln genom utvecklingen av taktiska kärnvapen, slagfältskärnvapen, neutronbomben - vilket hela tiden ökar sannolikheten för att kärnvapnen kommer till användning i en konflikt.

Man kan också säga att dödläget i

nedrustningsförhandlingarna ökar krigsriskerna. Om den s.k. SALT-processen definitivt bryter samman, kan man räkna med att stormakterna fullföljer en ohejdad uppbyggnad av sina strategiska kärnvapenarsenaler.

Ty kärnvapnen är relativt sett billiga. Man kan vidare räkna med att det s.k. ABM-avtalet faller sönder.

I så fall börjar stormakterna bygga ut ett omfattande skydd för sina avskjutningsramper i hopp om att göra dem osårbara. Befolkningen däremot kommer de ald-

rig att kunna skydda. Vidare kommer spridningen av kärnvapen att snabbt öka. Därför är nedrustningsarbetet, trots sina begränsade resultat, så oerhört viktigt.

Vidare försvårar den väldiga ekonomiska satsningen på kapprustningen kampen mot det andra stora hotet mot vår överlevnad, nämligen den växande fattigdomen och svälten i världen.

De pengar som nu används runt om i världen för att bibehålla och utöka de militära etablissemangen är mer än hälften av alla resurser som används för investeringar, d.v.s. för att öka produktionen av industrivaror, jordbruksvaror, transportmedel och andra produktionsfaktorer som medverkar till att möta verkliga privata och offentliga behov.

Eftersom militära utgifter i staternas budgetar direkt tävlar med anslag till utbildning, forskning och andra sociala utgifter, är en fortsatt kapprustning särskilt hämmande för den sociala och kulturella utvecklingen i respektive länder.

Möjligheterna att öka den ekonomiska tillväxten och därigenom åstadkomma en någorlunda dräglig levnadsstandard för alla de fattiga människorna i världen, är så gott som obefintliga om man inte åstadkommer en massiv resursöverföring från de industrialiserade

länderna. Dessa torde knappast gå med på att minska, sin privata konsumtion eller sina investeringar till förmån för ökad u-hjälp. Den enda möjligheten är då att utnyttja de enorma resurser i form av utbildad arbetskraft, kapital och naturtillgångar som idag spenderas och används inom den militära sektorn.

Argumenten för nedrustning är således mycket tydliga och lättgripbara;

Säkerhet kan man bara uppnå tillsammans med motparten, genom att tillsammans komma överens om en nedtrappning av vapenarsenalerna.

Att i stället skaffa sig flera vapen på ömse håll leder ofelbart till ökad otrygghet.

Den tekniska utvecklingen är inne i ett skede som gör att varje "framsteg" leder till att krigsriskerna ökar ytterligare.

De enorma ekonomiska resurser som används till rustningar gör att vi inte kan möta det andra stora hotet mot vår överlevnad - fattigdomen och massvälten i tredje världen.

Insikten växer om att vi befinner oss i något av en mänsklighetens ödesstund. Det börjar bli kort om tid för att vänta på utvecklingen, för att ge de positiva och livsbejakande krafterna i världen en chans.

Jag hinner inte i detta sammanhang ta upp alla konkreta förslag till nedrustningsåtgärder, men låt mig säga att jag upplever den starka folkliga opinionen till gagn för fred i land efter land som någonting oerhört viktigt. Denna folkliga mobilisering är helt avgörande för att det skall finnas en möjlighet att hejda kapprustningen.

Sverige har sedan länge varit en pådrivande kraft i det internationella nedrustningsarbetet. Vi måste också ta ett ansvar i opinionsarbetet. Skapandet av Arbetarrörelsens Fredsforum är ett viktigt led i detta arbete.

Vi måste hjälpas åt med att låta allmänheten, medborgarna, folket få tillgång till fakta i målet. Berätta - i tid om vad som kommer att hända om vi inte lyckas stoppa utvecklingen. Och medverka till att skapa en opinion som till sist kommer att tvinga politikererna runt om i världen att skaffa sig kontroll över rustningarna, stoppa kärnvapenkapplöpningen och börja nedrusta - tillsammans.

Alva Myrdal har gjort fantastiska insatser genom åren för just detta. Hon framstår för mig som den verkligt outtröttliga. Hon som sett allt elände från insidan, som varit med och försökt så mycket, men där inte de stora velat vara med. Men Alva har inte gett upp - och det är vi innerligt glada för, när hon nu också åtagit sig att leda vårt Fredsforum.

Under senare tid har frågan om en kärnvapenfri zon i Norden kommit i förgrunden för intresset. Det har förekommit ett och annat litet säreget inslag i den debatten. Låt mig därför säga klart ifrån att det enligt min mening alldeles tydligt ligger i vårt lands intresse att en sådan kärnvapenfri zon i Norden kommer till stånd.

Det skulle framför allt innebära att spänningsnivån i vår del av världen sänktes. Det skulle därmed bli ett viktigt led i en europeisk avspänningspolitik. Det skulle vidare minska risken för att kärnvapen används mot vårt land eller i vårt närområde.

Nu är det naturligtvis en mödosam process innan en sådan kärnvapenfri zon kan etableras. Det är framför allt våra grannländer Norge och Danmark som möter problem. Det måste vi ha förståelse för. Det är naturligt om de vill se frågan i ett vidare europeiskt perspektiv och i ljuset av sitt medlemskap i en säkerhetspolitisk allians. Vi vet heller inte ännu vad de positiva uttalanden som president Bresjnev gjort om en sådan zon, kan ha för reell innebörd när det gäller åtaganden från rysk sida. Allt detta kommer att ta sin tid och många problem återstår att lösa.

Det finns emellertid ingen som helst anledning att försöka skjuta undan en genuin folklig opinion i hela Norden genom att rada upp olika svårigheter på

ett sätt som snarast ger intryck av de obotfärdigas förhinder. Moderaternas bifall till en kärnvapenfri zon hör till de mest reservationsomgärdade bifall jag varit med om. Det gäller för oss politiker tvärtom att söka gå opinionen till mötes genom att sätta in all kraft på att finna lösningar på de problem som är förenade med en kärnvapenfri zon i vår del av världen.

Om möjligt ännu egendomligare är de argument som framförts om att en kärnvapenfri zon i Norden skulle strida mot den svenska neutraliteten. Visserligen kan man tänka sig en utformning av en zon med förpliktelser som inte är acceptabla för oss ur neutralitetssynpunkt. Det skulle vi naturligtvis inte acceptera. Men på det hela taget är jag övertygad om att en nordisk kärnvapenfri zon skulle stärka och underbygga den svenska neutralitetspolitiken och dess syfte att skapa fred och stabilitet i vår del av världen.

Låt mig därför med viss skärpa förorda att svensk socialdemokrati helhjärtat och entydigt står bakom kravet på en nordisk kärnvapenfri zon.